

Нікітан Наталія Олександрівна,
*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ДЕТИНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ЗАХОДІВ УНИКНЕННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Тіньова економіка є відображенням активної криміналізації економічних процесів в Україні та є одна з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції, заважаючи соціально-економічним реформам та стабілізації розвитку національної економіки.

Вплив глобалізації, безумовно, сприяє детінізації економіки, що потребує об'єктивного, деталізованого та масштабного дослідження, оскільки така поведінка економічних агентів має масовий соціально-економічний характер та повинна бути усунена усіма можливими методами.

Литвиненко В. зазначає, що серед основних чинників і умов, які визначають надзвичайне зростання обсягів «тіньової економіки» на сучасному етапі розвитку держави, можна назвати: 1) соціально-економічна криза в країні; 2) непослідовність економічних і соціальних реформ; 3) неврегульованість суспільно-економічних відносин; 4) недосконалість фіскальної політики держави; 5) відсутність стабільного законодавства, яке регламентує економічну діяльність; 6) серйозні прогалини в чинному законодавстві; 7) небезпечний рівень корумпованості державних службовців; 8) бартеризація взаєморозрахунків між суб'єктами господарювання [1 с. 29].

За даними Інституту соціально-економічної трансформації до основних інструментів тінізації фінансових потоків відносять мінімізацію податкових зобов'язань, ухилення від оподаткування, виведення коштів за межі України, легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та порушення бюджетних видатків [2].

Відповідно до аналізу бюджет України найбільше недоотримує коштів через існування схем на митниці, виплату зарплат у конвертах та виведення прибутків на офшорні юрисдикції.

В частині детінізації економіки значну роль відіграють директиви та багатосторонні та конвенції про виконання заходів, які стосуються угод про оподаткування, з метою протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування. Дієвий та невід'ємний інструмент усунення проблеми уникнення подвійного оподаткування – складанням міжнародних угод.

Україна наразі ратифікувала понад 60 міжнародних договорів. Для підвищення ефективності впровадження міжнародних норм оподаткування в Україні доцільно чітко нормативно-правове забезпечення імплементації

договорів, визначення термінології та узгодження її в нормах національного законодавств, що дасть можливість виключити непорозуміння.

Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку та взяла на себе зобов'язання імплементувати мінімальний стандарт Плану дій для боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутку з-під оподаткування :план BEPS, що має на меті впровадження стратегії податкового планування, тобто якщо раніше фірми або компанії могли уникнути оподаткування, після впровадження цього зробити вже не зможуть і державний бюджет не втратить надходження.

Подвійне оподаткування - це оподаткування одного податкового об'єкта окремого платника одним (чи аналогічним видом) податком або збором за один і той же період (податковий період) [3].

Подвійне оподаткування доцільно розподілити на внутрішнє, коли в рамках однієї країни той самий податок стягується на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць та зовнішнє або міжнародне коли в рамках однієї країни той самий податок стягується на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць[4].

В частині забезпечення Плану дій для боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутку. Україна почала здійснювати адаптацію плану BEPS виконуючи такі дієві кроки:

- Запровадження правил оподаткування контрольованих іноземних компаній (Крок 3 BEPS);
- Запровадження додаткової звітності з трансфертного ціноутворення для міжнародних груп компаній (Крок 13 BEPS);
- Вдосконалення правил стосовно обмеження витрат за фінансовими операціями із пов'язаними особами – нерезидентами (Крок 4 BEPS);
- Запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про усунення подвійного оподаткування (Крок 6 BEPS);
- Запобігання уникненню статусу постійного представництва (Крок 7 BEPS);
- Приєднання до автоматичного обміну фінансовою інформацією [5].

Для реалізації дієвих кроків BEPS окрім застосування міжнародної практики та допомоги експертів, щодо виокремлення національних ризиків, необхідне нормативно-правове регулювання частині прийняття Проекту Закону 1210 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 30.08.2019. Також практичне виконання Державною податковою службою кроків BEPS має ґрунтуватись на нових алгоритмах дій в частині визначення критеріїв роботи з великими платниками податків, виявлення ризиковості операцій та уникнення морально застарілих методів адміністрування податків.

Напрацювання в цій галузі є невід'ємними та достатньо важливими для покращення інвестиційного клімату України та економічного становища суб'єктів господарювання.

Враховуючи вже існуючу в нашій державі систему двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів та конвенцій про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу потрібно і в подальшому всебічно поглиблювати і удосконалювати механізми його мінімізації та уникнення.

Список використаних джерел

1. Литвиненко В. Економіка і «тіньовий» сектор /В. Литвиненко // Закон і бізнес. – 2001. – № 22. – С. 29. 11. Мазур І. Корупція як інститут тіньової економіки /І. Мазур // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 68-75.
2. Дослідження: Найбільші втрати бюджету відбуваються на кордоні, в офшорах і при виплаті зарплат у «конвертах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iset-ua.org/ua/novini/podatki/item/156-doslidzhennia-naibilshi-shemi>
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемишченко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://leksika.com.ua/13680808/legal/podviyne_opodatkuvannya.
4. Кучерявенко М.П. Основи податкового права. –Харків, „Легас”, 2003. –384 с.
5. Проект BEPS. Розмивання податкової бази та виведення прибутку з-під оподаткування [Заголовок з екрану] – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/tax/articles/about-beps.html>.

УДК 657:339.92

Олійник Яна Вікторівна,
д.е.н., директор Інституту післядипломної освіти.
ДННУ «Академія фінансового управління»,
Кучерява Мар'я Василівна,
к.е.н., в.о. завідувача відділу
методології бухгалтерського обліку
НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна

ПРОТИДІЯ АГРЕСИВНОМУ ПОДАТКОВОМУ ПЛАНУВАННЮ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА

В останні роки ухилення від сплати податків багатонаціональними підприємствами є предметом широкої уваги. Журнальними та газетними шпальтами ширяться гучні журналістські розслідування щодо несплати податків. Світового масштабу сягнув у 2016 році скандал з викраденими у компанії Mossack Fonseca конфіденційними документами, з яких громадськість дізналася про численні схеми ухилення від сплати податків сотень великих корпорацій (так звані «панамські документи»). У тому ж 2016 році в центрі уваги опинилася діяльність 340 великих компаній, серед них Apple, Credit Agricole, ІКЕА, Amazon і інших, які скористалися впровадженою у Люксембурзі системою, що дозволяла міжнародним компаніям уникати сплати податків в країнах ЄС. В Німеччині досі триває розслідування про конфіденційні рахунки неплатників податків в одному із банків Ліхтенштейну.